



DER RING DES NIBELUNGEN

Donald McIntyre Wotan, Wanderer. **Martin Egel** Donner. **Siegfried Jerusalem** Froh. **Heinz Zednik Loge**, Mime(S). **Matti Salminen** Fasolt, Hunding. **Fritz Hübner** Fafner, Hagen. **Hermann Becht** Alberich. **Helmut Pampuch** Mime(Rh). **Hanna Schwarz** Fricka. **Carmen Reppel** Freia, Gerhilde. **Ortrun Wenkel** Erda, Norn I. **Norma Sharp** Woglinde. **Ilse Gramatzki** Wellgunde, Grimgerde. **Marga Schiml** Flosshilde, Siegrune. **Peter Hofmann** Siegmund. **Jeannine Altmeyer** Sieglinde, Gutrune. **Gwyneth Jones** Brünnhilde. **Katie Clarke** Helmwige, 3.Norn. **Karen Middleton** Ortlinde. **Gabriele Schnaut** Waltraute(W), 2.Norn. **Elisabeth Glauser** Rossweisse. **Gwendolyn Killebrew** Waltraute(G.), Schwertleite. **Manfred Jung** Siegfried. **Norma Sharp** Waldvogel. **Franz Mazura** Gunther.

Pierre Boulez Muzikale leiding. **Patrice Chéreau** Regie. **Richard Peduzzi** Decors. **Jacques Schmidt** Kostuums. **Brian Large** Videoregie. Koor en orkest van de Bayreuther Festspiele. Opname: Bayreuther Festspiele 1980. **PHILIPS 070 407-9PH7**

HISTORISCH IJKPUNT VOOR DE BAYREUTHER FESTSPIELE

Richard Wagners DER RING DES NIBELUNGEN in de regie van Patrice Chéreau in Bayreuth

Toen Pierre Boulez voor de piepjonge Patrice Chéreau koos als regisseur van de eeuwfeest-Ring van 1976 in Bayreuth, kon dit als een grote gok worden beschouwd. Ingmar Bergman en Peter Brook hadden voordien reeds vriendelijk bedankt en Peter Stein, die de klus uiteindelijk wel aanvaardde, had zichzelf al snel onmogelijk gemaakt in de ogen van festivalleider Wolfgang Wagner om kort daarop de arena te verlaten. Chéreau, wiens enige trouwdeed met Wagner was dat hij in 1972 in Parijs eens doorheen een vertoning van *Die Walküre* had geslaper, nam de job zonder voorkennis en met grote onbevangeheid ter harte. Met Richard Peduzzi (decors) en Jacques Schmidt (kostuums) was De Ring daarmee in handen gekomen van een volbloedig Frans team hetgeen hem meteen ook voorbestemde voor de controverse: het leverde niet alleen de meest sensationele Ring op van Bayreuth sinds het ontstaan van het festival, het werd tevens maatgevend voor de manier waarop wij sindsdien naar opera zouden gaan kijken en voor velen is de Ring van Chéreau een soort ijkpunt gebleven voor datgene wat men "regisseursopera" is gaan noemen.

Vanaf de openingscène waarin de Rijndochters te zien waren als hoertjes, hun brutale spel met Alberich spelend op de spekglatte helling van een hydro-elektrische krachtcentrale, was het duidelijk dat dit geen Ring was zoals alle andere. Bij het vallen van het doek onstond het grootste tumult uit de geschiedenis van de Festspiele waarbij het publiek zich verdeelde in twee vijandige kampen. Tijdens het bloedig handgemeen dat volgde zag de echtgenote van Wolfgang Wagner haar galakleed aan flarden gaan. Van een andere dame werd de oorring af-

gerukt - tegelijk met het bijbehorende lichaamsdeel. Er volgden doodsbedreigingen en bommeldingen, vriendschappen en geplande huwelijken werden afgebroken. Siemens dreigde zich als sponsor terug te trekken, de Vrienden van Bayreuth boden aan om een volledig nieuwe productie te financieren als die van Chéreau maar zou worden geschrapt. Om de vermeende afvalligheid van Chéreau te bekampen vormden Wagner-fundamentalisten een "Aktionskreis für das Werk Richard Wagners". Er ontstond muiterij in het orkest en Boulez had al zijn koelbloedigheid nodig om het einde van de klus te halen. Bij het einde van de laatste opvoering in 1980 (het jaar van de filmopnames) werd de aanvankelijk zo extreem controversiële productie beloond met een ovatie die 90 minuten aanhield.

Als personenregisseur in hart en nieren zag Chéreau de Ring in de eerste plaats als een vehikel voor opwindende acteeprestaties, opwindender dan er totdantoe ooit op het toneel van Bayreuth te zien waren geweest. Het stuk zelf beschouwde hij als een scenische allegorie over macht, over de manier waarop macht wordt aangewend en hoe zij vernietigend kan werken. Vernieuwend waren de decors, de kostuums en de verfrissende regie waarmee hij de hoofdpersonages niet langer als goden opsloot in hun mythisch universum maar voorstelde als mensen van vlees en bloed. Geplaatst in het specifieke historische kader van de late 19e en vroege 20e eeuw, kregen de vier delen van de tetralogie elk afzonderlijk hun eigen dramaturgie met *Das Rheingold* als metafoor voor de pre-industriële wereld; *Die Walküre* als de vroegkapitalistische wereld met Hunding als eerste entrepre-

neur; *Siegfried* als de tijd van de 19e eeuwse industrialisering; *Götterdämmerung* als de interbellumperiode van het pre-fascistisch kapitalisme.

Als Chéreau op 1 mei 1976 in Bayreuth aankomt om de repetities met zijn acteurs aan te vatten heeft hij in zijn koffertje slechts de uitgewerkte mise-en-scène zitten van het eerste en tweede bedrijf van *Die Walküre*. Die zit na 2 weken meteen goed en hij zal er later nauwelijks nog wat aan veranderen. De rest van de Ring ontstaat onder enorme tijdsdruk. Het is wellicht daarom dat deze twee bedrijven samen met het leeuwendeel van *Das Rheingold* tot de meest geslaagde bladzijden behoren van om het even welke Ring. De dramaturgie is grondig doordacht en wordt geschraagd door een nauwelijks te overtreffen personenregie. Hierbij wordt de valkuil van het pleonasme vakkundig vermeden: Wagners descriptieve muziek wordt zelden ondersteund met gelijklopende, voorspelbare handelingen.

Zelden heeft een regisseur ons een Alberich getoond als de zichzelf verminkende Hermann Becht. De goden zijn als gevaarlijke insecten gehuld in klatergoud. Loge is getekend door vrouwenhaat. Nibelheim is de kapitalistische hel. Het Wälsungenpaar, aantrekkelijk en menselijk, is één van de mooiste liefdesparen uit de theatergeschiedenis. Het Wotan-Fricka duel ontspint zich rondom een slinger van Foucault, machtscentrum van de baronnie van Wotan & Co. Zijn introspectieve monoloog houdt Wotan voor een spiegel. Zijn liefdesdochter Brünnhilde heeft dan nog de trekken van een kostschoolmeisje met borstkuras. Als de Albatros van Baudelaire zal zij later de gestalte aannemen van de tragische heldin. De Walküren schuimen het slagveld af als giechelende hyena's. Heinz Zednik verzoent ons met een minder demonische karakterstudie van Mime. Zijn tragi-komische act heeft gewild joodse trekken. Met zijn starende blik demonstreert Manfred Jung de leegte van het innerlijk leven van Siegfried. Zijn doodsstrijd is doordrenkt van erotiek. Zijn lijk wordt gadegeslagen door een verslagen menigte. De finale van *Götterdämmerung* geeft een verwarde mensheid te zien, luisterend naar het raadsel van de slotmaten van Wagners partituur.

Donald McIntyre is allesbehalve een ideale Wotan. Zijn vocale middelen benaderen slechts af en toe die van de ware heldenbariton. Een bas geeft het betere resultaat. Dat kan tenslotte ook tegen Hans Hotter worden opgeworpen. McIntyre nuanceert de partij bijna even goed zonder diens maniëristische trekken over te nemen. Hanna Schwarz is de superbe "emmerdeuse" in het Wotan-Fricka duet. Jeannine Altmeyers incarnatie van Sieglinde is exemplarisch, met een intensiteit en inleving die zelden te zien zijn op een operatoneel. Peter Hofmann is een zeer passende Siegmund, als heldentenor fragiel maar adequaat. Gwyneth Jones bevond zich op het hoogtepunt van haar carrière en van haar vocale mogelijkheden. Haar vertolking is meestal intonatiezuiver, het latere cirkelzaagvibrato houdt zij hier nog volledig in toom. Manfred Jung is tegen de partij van Siegfried opgewassen maar stoot bij herhaling tegen zijn grenzen in de "Schmiede"-liederen. De stem klinkt altijd hard, metaalachtig en ontbeert een zekere warmte in de lyrische momenten. Hermann Bechts superb gearticuleerde Alberich levert een bijzonder plastisch personage op dat door de

camera steeds indringend in beeld wordt gebracht. Matti Salminen als Hunding is quasi onovertrefbaar. Fritz Hübner als Hagen mist enigszins profiel, als zanger zowel als acteur.

De stemmen beschikken over een lichte nagalm en zijn evenwichtig geplaatst in het klankbeeld. Het beeld is superieur aan de laserdisc, merkkelijk scherper en zonder picturale ruis. Zelfs de rode nevel van de "Feuerzauber" levert een stabiel beeld op. Brian Large's cameravoeving is meer dan adequaat maar slechts zelden exceptioneel zoals in de finale van het tweede bedrijf van *Götterdämmerung* waar de beeldregie een dramatisch accent toevoegt. Jammergenoeg heeft de producent geen Duitse ondertiteling toegevoegd en ontbreekt ook de documentaire "The making of the Ring". De Ring van Chéreau is sinds 1980 slechts fragmentarisch overtroffen geworden maar geen enkele Ring die sindsdien op de planken stond heeft als geheel zoveel dramatische spankracht, zoveel warmte en erotiek, zoveel brutaliteit en geweld te zien gegeven. Uiteraard is dit een essentieel document.